

TURRÓ I DARDER, RAMON (1854-1926): EL TRIOMF D'UN POSITIVISTA HETERODOX

Encara que Ramon Turró va néixer a Malgrat de Mar (Maresme), als disset anys es va traslladar a Barcelona amb la intenció de cursar-hi els estudis de medicina. Es trobava aleshores imbuït d'una ideologia radical i revolucionària que va definir la seua trajectòria personal i científica. El jove Turró era un liberal exaltat que sentia una gran passió per la ciència positiva i per la llibertat individual, dos atributs ben característics del liberalisme del vuit-cents. Els seus ideals i, en certa manera, també la seua trajectòria acadèmica i professional es van realitzar al marge de les institucions universitàries, i guarda un cert paral·lelisme amb la del neuròleg de Xàtiva, Lluís Simarro, membre de la mateixa generació. Ambdós somniaren amb la ciència com a impulsora de la revolució social i del coneixement. Turró només va durar tres anys a la Facultat de Medicina de Barcelona, com també Simarro va eixir frustrat de la de València. Els exàmens, l'enfrontament amb els professors i la forma tradicional d'ensenyar el van fer abandonar els estudis per enrolar-se a combatre amb l'exèrcit liberal contra els carlistes. Va eixir viu d'aquella romàntica aventura i una volta proclamada la Primera República va reprendre els estudis de medicina, una vegada més, per poc temps.

Desencisat una altra vegada, va traslladar-se a Madrid per dedicar-se al periodisme formant part de la redacció del diari *El Progreso*, d'ideologia liberal i progressista. El positivisme científic era la seua ideologia de combat des de la qual criticava durament l'endarreriment científic espanyol i la decadència de les institucions universitàries. Sense cap titulació universitària ni experiència institucional, Turró va dur a terme experiments de laboratori i va escriure i publicar la primera monografia sobre una qüestió de fisiologia experimental que, escrita per un espanyol, va tenir impacte internacional: *El mecanismo de la circulación arterial y capilar*, obra publicada el 1883 que va ser traduïda al francès. Els cercles de poder acadèmic i de la medicina eren el blanc de les seues crítiques. Va mantenir una intensa polèmica amb José de Letamendi, catedràtic de Patolo-

gia General a la Universidad de Madrid a les pàgines de la principal revista mèdica espanyola *El Siglo Médico*, de la qual era director Letamendi, a més d'ésser una de les figures més conegudes de la medicina madrilenya. Letamendi era partidari de les teories vitalistes sobre el funcionament dels òrgans i sistemes, i era també aficionat a l'especulació filosòfica. La seua ideologia científica va ser durament criticada per Ramon Turró des d'una defensa radical del positivisme experimental i científic com a única via de coneixement.

El 1884, Jaume Pi i Sunyer el va cridar perquè s'incorporara a la càtedra de Patologia General de la Universitat de Barcelona que ell ocupava i va posar a la seua disposició un laboratori d'investigació; però com que Ramon Turró no havia acabat els estudis de medicina i a més es negava a examinar-se d'aquesta carrera, va haver d'anar a Santiago de Compostel·la per aconseguir un títol universitari, el de llicenciat en veterinària, que va obtenir en tan sols un any.

Tornà a Barcelona i amb la creació del Laboratori Microbiològic Municipal s'hi va incorporar a l'equip tècnic l'any 1887. El Laboratori estava dirigit pel microbiòleg Jaume Ferran i Clua, un gran impulsor de la serologia i de les campanyes de vacunació, que va promoure la primera vacunació mundial contra el còlera morbo asiàtic a la comarca valenciana de la Ribera arran de l'epidèmia de 1885. Ben aviat aparegueren diferències de criteri entre aquelles dues grans personalitats. La relació entre Turró i Ferran esdevingué borrascosa i el conflicte institucional que s'hi va provocar acabà amb la destitució de Ferran i el nomenament de Ramon Turró com a nou director del Laboratori Municipal l'any 1906. Des d'aleshores fins a la seua mort el 1926, Turró va desenvolupar la seua tasca científica més valuosa i assolida.

Des que es va instal·lar definitivament a Barcelona, Turró es va implicar activament en les institucions catalanes i en les principals iniciatives institucionals per a la promoció de l'activitat científica. El 1891 va matricular-se de nou a la Facultat de Medicina per obtenir el títol de metge i aconseguir així l'acceptació del col·lectiu de metges de Catalunya. L'any 1894 va ser

«ELS IDEALS DE RAMON TURRÓ I, EN CERTA MANERA, TAMBÉ LA SEUA TRAJECTÒRIA ACADÈMICA I PROFESSIONAL ES VAN REALITZAR AL MARGE DE LES INSTITUCIONS UNIVERSITÀRIES»

nomenat membre de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona, i l'any 1897 es va encarregar de dirigir i posar en marxa els primers cursos de bacteriologia que organitzava l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya. Poc després d'ésser nomenat director del Laboratori Microbiològic Municipal, Turró ocupava la presidència de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques (1908-1910). Fou membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1911) i soci fundador de la Societat de Biologia de Barcelona (1912), més endavant Societat Catalana de Biologia, que presidí del 1920 al 1924, i de la Societat Catalana de Filosofia, de la qual també va arribar a ésser president.

El 1914, una vegada més, Turró es va veure afectat per la polèmica. El problema va esclatar amb motiu d'una epidèmia de febre tifoide. Turró havia ordenat el

tancament de les aigües infectades al subministrament humà i va ser objecte dels atacs d'una campanya de premsa orquestrada en contra seua.

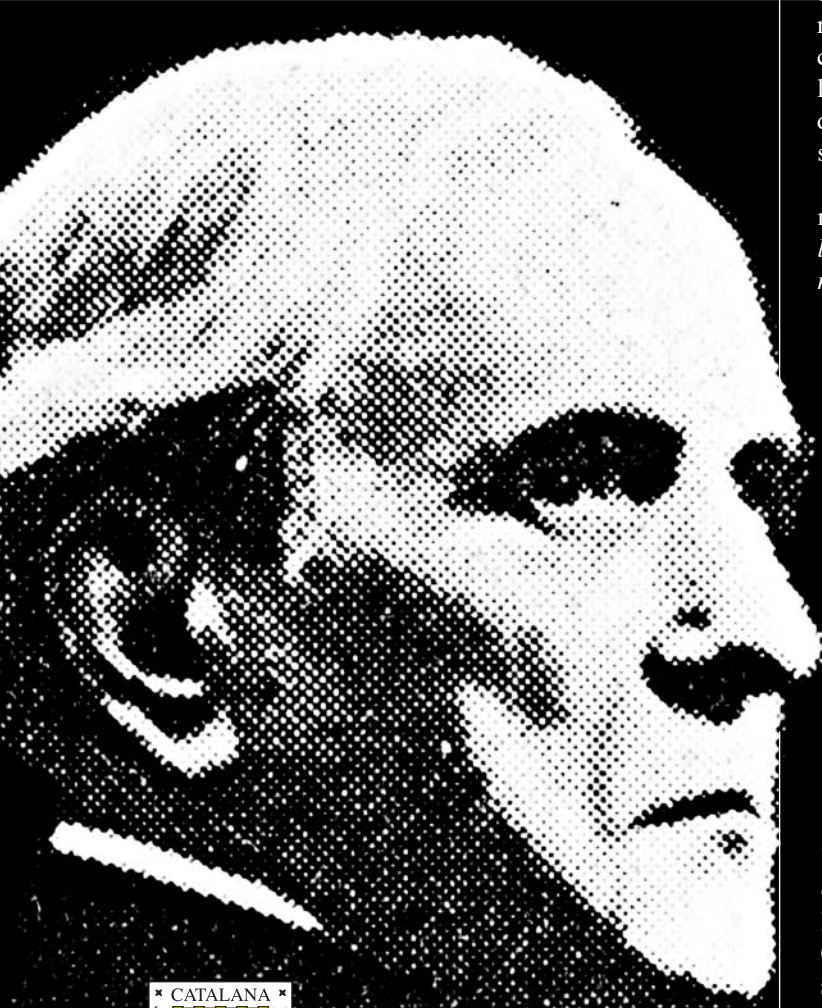
La seua obra científica principal va abraçar quatre camps: la fisiologia, la microbiologia o bacteriologia, la immunologia i l'epistemologia. En la seua monografia sobre el mecanisme de la circulació arterial i capilar, Turró va defensar la importància del paper actiu de les parets arterials en el moviment circulatori de la sang, més enllà de l'inicial impuls del cor. Des del laboratori municipal va fer una àmplia obra en immunologia i microbiologia. Va inventar una tècnica per al cultiu del gonococ en medi àcid, una altra per cultivar el pneumococ en medi fortament glucosat, va inventar un mètode per cultivar bacteris anaeròbics que porta el nom de *mètode Turró*, i també altres mètodes per al cultiu del bacil de la tuberculosi. Molts d'aquests treballs els va realitzar en col·laboració amb el grup de recerca encapçalat per August Pi i Sunyer al Laboratori de Fisiologia de l'Institut d'Estudis Catalans. També va estudiar la lisi del vibrió colèric i de l'*Escherichia coli* per solucions alcalines.

En col·laboració amb Pi i Sunyer, va escriure tres monografies importants: *El mecanismo fisiológico de la inmunidad natural, Auf natürlichen Wege entstandene Bakteriolyse* (1909) i *Sur les propriétés bactériologiques des tissus* (1909). En immunologia va mostrar-se partidari de la teoria de la immunitat cel·lular, basada en la capacitat fagocitària de les cèl·lules, enfront de la hipòtesi de Paul Ehrlich sobre el mecanisme de la immunitat humoral.

Elaborà una teoria filosòfica sobre l'origen del coneixement que va publicar en *Els orígens del coneixement: la fam* (1912). Entre els seus assaigs filosòfics va escriure sobre filosofia crítica: *La criteriologia de Jaume Balmes, Filosofia crítica* (1919), *Diàlegs sobre coses d'art i de ciència* (edició pòstuma, 1958), *Els orígens de la representació de l'espai tàctil* (1913), traduït al francès, *La méthode objective* (1916), traduït al català i al castellà, *La base tròfica de la intel·ligència* (1917), *La disciplina mental* (1924), *Tres diàlegs sobre la filosofia de l'estètica i la ciència* (edició pòstuma, 1947). Els seus treballs sobre epistemologia representen una defensa radical del positivisme científic i la investigació de laboratori en medicina, en la línia representada per Claude Bernard, segurament el més convincent dels seus defensors.

JOSEP LLUÍS BARONA

Catedràtic d'Història de la Ciència de la Universitat de València

A la imatge, Ramon Turró, soci-fundador de la Societat de Biologia de Barcelona (1912), més endavant Societat Catalana de Biologia.